

Jaarrekening

Geconsolideerde overzichten

De wijzigingen in het kasstroomoverzicht kunnen grotendeels worden ontleend aan de wijzigingsoverzichten van de betreffende balansposten. Voor die balansposten waarvoor geen gedetailleerd wijzigingsoverzicht wordt verstrekt, volgt hierna de aansluiting tussen de balanswijziging en de wijziging volgens het kasstroomoverzicht:

	2008		2007	
	Operationeel bedrijfs-kapitaal	In % van de netto-omzet (uit doorlopende activiteiten)	Operationeel bedrijfs-kapitaal	In % van de netto-omzet (uit doorlopende activiteiten)
Stand per 1 januari	1.875		1.801	
Stand per 31 december	2.102	22,6	1.875	21,4
Balanswijziging	227		74	
Wijzigingen:				
- Koersverschillen	(59)		69	
- Wijzigingen in de consolidatie	7		(19)	
- Overboekingen	5		-	
Totaal	180		124	
Kasstroomwijziging	(180)		(124)	

28 Op aandelen gebaseerde beloningen

Onder de DSM *Stock Incentive*-regeling worden prestatiegebonden en niet-prestatiegebonden optierechten of *Stock Appreciation Rights* (SAR's) toegekend aan topmanagers. Toekenning vindt plaats op de dag van de eerste ex-dividend notering van het aandeel DSM na de Jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders. De uitoefenprijs van de aandelenopties/SAR's is gelijk aan de openingskoers van het aandeel op de datum van toekenning.

De opties en SAR's worden toegekend voor een periode van acht jaar, inclusief de periode van drie jaar waarin ze niet uitoefenbaar zijn. Na deze periode van drie jaar wordt eenderde van de niet-prestatiegebonden opties en SAR's uitoefenbaar en wordt tweederde van de prestatiegebonden opties en SAR's geheel, gedeeltelijk of in het geheel niet uitoefenbaar, afhankelijk van de door DSM gerealiseerde *total shareholder return* (TSR) in vergelijking met een referentiegroep. Opties en SAR's die niet uitoefenbaar worden, vervallen. Indien het dienstverband wordt beëindigd vóór de uitoefeningsdatum gelden speciale regels ten aanzien van het uitoefenbaar worden en vervallen van de opties en SAR's. De uitoefening van *stock-incentives* is gereguleerd.

Naast prestatiegebonden optierechten zijn aan de leden van de Raad van Bestuur ook prestatiegebonden aandelen toegekend. Prestatiegebonden aandelen worden onvoorwaardelijk drie jaar na realisatie van een vooraf vastgestelde prestatiegraad (hetzelfde toekenningschema als voor aandelenopties).

Alle opties en prestatiegebonden aandelen worden afgewikkeld door middel van fysieke levering van DSM-aandelen. SAR's worden in contanten afgewikkeld.

Overzicht van aandelenopties en Stock Appreciation Rights voor managers

Uitgiftejaar	Uitstaand op 31 dec. 2007	In 2008			Uitstaand op 31 dec. 2008	Reële waarde op datum toekenning (€)	Uitoefenprijs (€)	Vervaldatum
		Toegekend	Uitgeoefend	Vervallen/verlopen				
2000	15.000	-	(15.000)	-	-	3,52	18,240	31 mrt. 2008
2001	229.625	-	(187.175)	-	42.450	3,88	19,990	30 mrt. 2009
2002	510.300	-	(111.250)	-	399.050	5,22	23,505	4 apr. 2010
2003	632.000	-	(250.800)	-	381.200	3,09	18,195	4 apr. 2011
2003 ¹	92.200	-	(11.000)	-	81.200	3,64	19,770	3 nov. 2011
2004	1.278.321	-	(478.320)	-	800.001	2,97	17,895	2 apr. 2012
2005 ^{2,3,4}	2.441.028	-	(360.900)	(1.130.786)	949.342	6,15	29,050	8 apr. 2013
2006 ²	2.817.725	-	(44.000)	(158.500)	2.615.225	8,95	38,300	31 mrt. 2014
2007 ²	3.176.800	-	(2.500)	(132.850)	3.041.450	7,69	33,600	30 mrt. 2015
2008 ²	-	3.377.350	(2.500)	(67.850)	3.307.000	5,73	29,790	28 mrt. 2016
2008 Totaal	11.192.999	3.377.350	(1.463.445)	(1.489.986)	11.616.918			
Waarvan onvoorwaardelijk	3.330.396				3.287.143			
	31 december 2006				31 december 2007			
2007 Totaal	10.833.702	3.271.300	(2.479.053)	(432.950)	11.192.999			
Waarvan onvoorwaardelijk	2.831.473				3.330.396			

¹ Op 3 november 2003 ontving een selecte groep medewerkers van DSM Nutritional Products een eenmalige toekenning van opties en SAR's.

² Bij beëindiging van het dienstverband in verband met – al dan niet vervroegde – pensionering wordt een deel van de aandelenopties onvoorwaardelijk en mag daarom onmiddellijk worden uitgeoefend.

³ De aandelenopties of SAR's die onvoorwaardelijk worden als gevolg van – al dan niet vervroegde – pensionering kunnen vervolgens gedurende een periode van drie jaar worden uitgeoefend (aandelenopties en SAR's die op de reguliere wijze onvoorwaardelijk worden kunnen gedurende een periode van vijf jaar worden uitgeoefend).

⁴ Op basis van de TSR werd van de in 2005 toegekende prestatiegebonden *stock incentives* slechts een deel onvoorwaardelijk; het overige deel verviel.

Een bepaalde groep DSM-werknemers in Nederland komt in aanmerking voor aandelenopties die worden toegekend op de eerste dag na de Jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders waarop het DSM-aandeel ex dividend wordt genoteerd. De openingskoers van het DSM-aandeel op die dag is de uitoefenprijs van de aandelenopties. Personeelsopties kunnen onmiddellijk worden uitgeoefend en hebben een looptijd van vijf jaar.

Overzicht van aandelenopties voor het personeel

Uitgiftejaar	Uitstaand op 31 dec. 2007	in 2008			Uitstaand op 31 dec. 2008	Reële waarde op datum van toekenning (€)	Uitoefenprijs (€)	Uitoefenperiode
		Toegekend	Uitgeoefend	Vervallen/verlopen				
2003	50.214	-	(47.428)	(2.786)	-	2,33	18,19	tot apr. 2008
2005	184.412	-	(46.950)	(400)	137.062	4,29	29,05	tot apr. 2010
2006	584.533	-	(41.704)	(3.030)	539.799	6,03	38,30	tot mrt. 2011
2007	599.488	-	(133.713)	(2.090)	463.685	4,27	33,60	tot mrt. 2012
2008	-	657.428	(210.462)	(998)	445.968	3,27	29,79	tot mrt. 2013
Totaal	1.418.647	657.428	(480.257)	(9.304)	1.586.514			
Wijzigingen in 2007		648.828	(198.203)	(33.948)				

Jaarrekening

Geconsolideerde overzichten

In 2008 zijn op basis van het in 2007 behaalde resultaat 657.428 personeelsopties toegekend.

Bepaling van reële waarde

De kosten van optieregelingen worden bepaald op basis van de reële waarde van de opties op de datum waarop de opties worden toegekend. De reële waarde wordt bepaald met gebruikmaking van het Black-Scholes model voor opties, rekening houdende met marktvoorwaarden die gerelateerd zijn aan het DSM-aandeel. De volatiliteit van de koers van het aandeel DSM wordt vastgesteld op basis van de historische volatiliteit van deze koers zoals maandelijks bepaald over een periode gelijk aan de verwachte looptijd van de opties. De kosten van deze opties worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening (onder Personeelskosten).

De volgende aannames werden gehanteerd in het Black-Scholes model ter bepaling van de reële waarde op de datum van toekenning:

	2008	2007
Risicovrije rente (6 jaar risicovrij)	3,75%	4,00%
Verwachte looptijd van managementopties	6 jaar	6 jaar
Nominale looptijd van managementopties	8 jaar	8 jaar
Verwachte looptijd van personeelsopties	2,5 jaar	2,5 jaar
Nominale looptijd van personeelsopties	5 jaar	5 jaar
Volatiliteit van de aandeelprijs van managementopties	26%	26%
Volatiliteit van de aandeelprijs van personeelsopties	20%	20%

In de lonen en salarissen is een bedrag van € 13 miljoen begrepen voor op aandelen gebaseerde beloningen (2007: € 9 miljoen). De volgende tabel geeft een overzicht van de op aandelen gebaseerde beloningen.

	2008	2007
Aandelenopties	14	10
Stock Appreciation Rights	(2)	(1)
Prestatiegebonden aandelen	1	-
Totale lasten	13	9

29 Belangen in joint ventures

Het aandeel van DSM in de belangrijkste joint ventures wordt in onderstaande tabel toegelicht:

Onderneming	Plaats	Land	DSM-belang	
			2008	2007
DEX-Plastomers VoF	Heerlen	NL	50%	50%
Noordgastransport B.V.	Zoetermeer	NL	40%	40%
EdeA VoF	Sittard-Geleen	NL	50%	50%